

COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

ПЕТО ОТДЕЛЕНИЕ

АТАНАСОВ СРЕЩУ БЪЛГАРИЯ

(Жалба no. 54172/00)

РЕШЕНИЕ

СТРАСБУРГ

10 януари 2008 г.

ОКОНЧАТЕЛНО

10/04/2008 г.

Това решение става окончателно при наличие на обстоятелствата, упоменати в чл. 44 § 2 на Конвенцията. Същото може да претърпи редакционни промени.

По делото Атанасов срещу България,

Европейският съд по правата на човека (Пето отделение), заседаващ като Камера в състав:

Г-н Пер Лоренцен [Peer Lorenzen], *председател*,
Г-жа Снежана Ботушарова [Snejana Botoucharova],
Г-н Карел Юнгвирт [Karel Jungwiert],
Г-н Володимир Х. Буткевич [Volodymyr H. Butkevych]
Г-жа Маргарита Цаца-Николовска [Margarita Tsatsa-Nikolovska]
Г-н Райт Марусте [Rait Maruste]
Г-жа Ренате Йегер [Renate Jaeger], *съдии*,
и г-жа Клаудия Вестердик [Claudia Westerdiek], секретар на
отделението

След като обсъди въпросите в закрито заседание, проведено на 4 декември 2007 г., постановява следното решение, прието на същата дата:

ПО ПРОЦЕДУРАТА

1. Делото е образувано по жалба (но. 54172/00) срещу Република България, подадена пред Съда съгласно чл. 34 от Конвенцията за защита правата на човека и основните свободи (наричана по-долу за краткост Конвенцията) от българския гражданин г-н Ангел Николов Атанасов, роден през 1968 г. и живущ в Пловдив (наричан по-долу за краткост жалбоподател) на 23 юли 1999 г.

2. Жалбоподателят, на когото е отпусната правна помощ, е представляван пред Съда от г-н Д. Маринов, адвокат, практикуващ в Пловдив.

3. Правителството-ответник е представлявано от своя агент, г-жа М. Димова от Министерството на правосъдието.

4. Жалбоподателят твърди, по-специално, че не е изправен своевременно пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции, че предварителното му задържане е било необосновано, че съдебният контрол върху законосъобразността на задържането му е бил ограничен по обхват и че молбите му за освобождаване са решени в противоречие с изискването за произнасяне в кратък срок.

5. С решение от 23 март 2006 г. Съдът обявява жалбата за частично допустима.

6. Страните не представят по-нататъшни писмени становища по съществуването на жалбата (Чл. 59 § 1 от Правилника на Съда).

ФАКТИТЕ

I. ОБСТОЯТЕЛСТВАТА ПО ДЕЛОТО

A. Наказателното производство срещу жалбоподателя

7. Жалбоподателят има увреждане и носи протеза.

8. На 19 март 1999 г. той се напива в един бар и се скарва с друг посетител (наричан по-долу за краткост пострадали). След като напуска бара, той надупчва гумите на колата на пострадалия с ножа си. Пострадалият и няколко негови приятели подгонват жалбоподателя, който се опитва да се скрие в магазинче. Последва схватка, в резултат на която жалбоподателят причинява на пострадалия три прободни рани в областта на врата.

9. По-късно на същия ден, 19 март 1999 г., е образувано предварително производство срещу жалбоподателя за опит за убийство. На следващия ден той е привлечен като обвиняем.

10. Предварителното разследване завършва през май 1999 г.

11. На неуточнена дата в Пловдивския окръжен съд е внесен обвинителен акт срещу жалбоподателя за опит за убийство.

12. В присъдата си от 29 октомври 1999 г. Пловдивският окръжен съд признава жалбоподателя за виновен в опит за убийство, осъжда го на шест години лишаване от свобода, както и да заплати обезщетение на пострадалия. Съдът намира, че жалбоподателят, който е бил пиян по време на обсъжданите събития и не може да си спомни всичко, не е действал при неизбежна отбрана, когато е намушкар пострадалия три пъти във врата, тъй като няма достатъчно доказателства, че за него е съществувала пряка и непосредствена заплаха. Жалбоподателят обжалва присъдата.

13. С решение от 9 март 2000 г. Пловдивският апелативен съд отхвърля жалбата на жалбоподателя, но намира, че са налице смекчаващи вината обстоятелства, и намалява присъдата на четири години лишаване от свобода. На неуточнена дата жалбоподателят подава касационна жалба.

14. С решение от 23 юли 2001 г. Върховният касационен съд отменя решението на второинстанционния съд и му връща делото, тъй като намира, че Пловдивският апелативен съд не е разгледал в достатъчна степен твърдението на жалбоподателя, че е действал при неизбежна отбрана.

15. С решение на неуточнена дата Пловдивският апелативен съд отхвърля отново жалбата на жалбоподателя срещу присъдата на първоинстанционния съд, като се твърди, че го прави на подобни основания като тези в решението от 9 март 2000 г. Жалбоподателят не подава касационна жалба срещу второто решение на Пловдивския апелативен съд.

Б. Задържането на жалбоподателя и жалбите му срещу него

16. Жалбоподателят е задържан на 19 март 1999 г. и прекарва нощта в ареста.

17. В 10.30 часа на 20 март 1999 г. жалбоподателят е задържан под стража с постановление на следовател, потвърдено по-късно през деня от прокуратурата. Мотивът за задържането на жалбоподателя е:

“Чл. 152 § 1 от [Наказателния кодекс] – извършване на тежко умишлено престъпление”.

18. Впоследствие жалбоподателят подава три неуспешни жалби срещу задържането си.

19. Първата му жалба е внесена в Пловдивския окръжен съд на 29 март 1999 г. Тя е разгледана десет дни по-късно, на 8 април 1999 г., и съдът я отхвърля, тъй като жалбоподателят е обвинен в тежко умишлено престъпление и би могъл да възпрепятства разследването, което все още продължава.

20. След края на предварителното разследване жалбоподателят подава нова жалба срещу задържането си на 4 юни 1999 г. пред Прокуратурата. Той твърди, че няма опасност да се укрие, да извърши ново престъпление или да възпрепятства разследването, особено с оглед на това, че то вече е завършило. В добавка той отбелязва, че задържането му създава трудности, тъй като има увреждане. Тази жалба не е разгледана, така че той я подава отново на 14 юни 1999 г. директно пред Пловдивския окръжен съд.

21. Жалбата се разглежда от Пловдивския окръжен съд на заседание на 2 юли 1999 г. и е отхвърлена. Съдът намира, че има достатъчно правни основания задържането му да бъде продължено, тъй като е обвинен в тежко престъпление. Нещо повече, няма промяна в съответните обстоятелства, която да доведе до преразглеждане на основанията за задържане. Жалбоподателят обжалва решението на Пловдивския окръжен съд на 5 юли 1999 г.

22. С решение от 8 юли 1999 г. Пловдивският окръжен съд в закрито заседание отказва да отмени или измени решението си от 2 юли 1999 г. на подобни основания като в оспорваното решение.

23. С решение от 28 юли 1999 г. Пловдивският апелативен съд в закрито заседание отхвърля жалбата на жалбоподателя и потвърждава

решенията на долните инстанции. Съдът намира, че продължаващото задържане на жалбоподателя е в съответствие с относимите разпоредби на Наказателния кодекс и че няма промяна в съответните обстоятелства, която да доведе до преразглеждане на основанията за задържане.

24. На 29 септември 1999 г. жалбоподателят подава трета жалба срещу задържането си на основания, подобни на тези в жалбата от 4 юни 1999 г. Той поддържа становище, че има промяна в относимите обстоятелства, тъй като е задържан от повече от шест месеца и задържането му създава трудности заради увреждането му. Той оспорва също тезата, че трябва да бъде третиран като обвинен в тежко престъпление, тъй като доказателствата, събрани в рамките на производството, не потвърждават това.

25. Третата жалба на жалбоподателя е разгледана на 29 октомври 1999 г., когато съдът я отхвърля без изрични мотиви и приема присъда, с която признава жалбоподателя за виновен за опит за убийство.

II. ОТНОСИМО НАЦИОНАЛНО ЗАКОНОДАТЕЛСТВО И ПРАКТИКА

26. Относимите разпоредби на Наказателно-процесуалния кодекс и практиката на българските съдилища в съответния период са обобщени в решенията на Съда по няколко подобни дела (вж., сред другите източници, решенията по делата *Nikolova v. Bulgaria* [GC], no. 31195/96, §§ 25-36, ECHR 1999-II; *Ilijkov v. Bulgaria*, no. 33977/96, §§ 55-62, 26 July 2001; и *Yankov v. Bulgaria*, no. 39084/97, §§ 79-88, ECHR 2003-XII (extracts)).

ПРАВОТО

I. ТВЪРДЕНИЯ ЗА НАРУШЕНИЯ НА ЧЛ. 5 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

A. Твърдение, че жалбоподателят не е изправен своевременно пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции

27. Жалбоподателят твърди, че, след като е задържан, не е изправен своевременно пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции, както изисква чл. 5 § 3 от Конвенцията, който гласи следното в съответната си част:

“Всеки арестуван или лишен от свобода в съответствие с разпоредбите на т. 1(с) на този член трябва своевременно да бъде изправен пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции...”

28. Правителството не представя становище по допустимостта и по съществуването на това оплакване.

29. Съдът подчертава, че в предишни решения, касаещи системата на предварително задържане в България до 1 януари 2000 г., е установявал, че нито следователите, пред които обвиняемите са били изправяни, нито прокурорите, които са одобрявали задържанятия, могат да се смятат за “длъжностни лица, упълномощени от закона да изпълняват съдебни функции” по смисъла на чл. 5 § 3 от Конвенцията (вж. решенията по делата *Assenov and Others v. Bulgaria*, judgment of 28 October 1998, *Reports of Judgments and Decisions* 1998-VIII, p. 3299, §§ 144-50; *Nikolova*, цитирано по-горе, §§ 49-53, и *Shishkov v. Bulgaria*, no. 38822/97, §§ 52-54, ECHR 2003-I (extracts)).

30. Също като предишните, настоящото дело касае задържане под стража преди 1 януари 2000 г. То е наредено от следовател и потвърдено от прокурор (вж. пар. 17 по-горе), в съответствие с тогавашната редакция на разпоредбите на НПК (вж. пар. 26 по-горе). Нито следователят, нито прокурорът обаче са били достатъчно независими и безпристрастни за целите на чл. 5 § 3 от Конвенцията с оглед на практическата роля, която са изпълнявали при разследването и наказателното преследване, както и с оглед на потенциалното участие на прокурора като страна по наказателното производство (вж. пар. 26 по-горе и цитираните там източници). Съдът препраща към анализа на относимите разпоредби от националното право, съдържащи се в решението по делото *Nikolova* (цитирано по-горе – вж. пар. 28, 29 и 49 до 53 от това решение).

31. Нещо повече, Правителството не навежда аргументи, които да оспорят горните констатации.

32. Следователно, налице е нарушение на правото на жалбоподателя да бъде изправен своевременно пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции по смисъла на чл. 5 § 3 от Конвенцията.

Б. Твърдение, че задържането под стража на жалбоподателя е било необосновано

33. Жалбоподателят твърди, че задържането му под стража е било необосновано, тъй като властите не вземат предвид, че той няма предишни осъждания, че има увреждане и че има добро име. В решението си по допустимостта от 23 март 2006 г. Съдът намира, че това оплакване следва да се разгледа в светлината на чл. 5 § 3 от Конвенцията, който в относимата си част гласи следното:

“Всеки арестуван или лишен от свобода в съответствие с разпоредбите на т. 1(с) на този член... има право на гледане на неговото дело в разумен срок или на освобождаване преди гледането на неговото дело в съда. Освобождаването може да бъде обусловено от даването на гаранции за явяване в съда.”

34. Правителството не представя становище по допустимостта или по съществото на това оплакване.

35. Жалбоподателят твърди, че властите са разполагали с достатъчно доказателства, че той няма да се укрие или да извърши друго престъпление, именно заради увреждането му, че има постоянен адрес, добро име и живее от социални помощи. В допълнение, той няма предишни осъждания и твърди, че действията му по време на инцидента са нетипични, тъй като е бил под влияние на алкохол.

36. Съдът намира, че в решенията за продължаване на задържането под стража на жалбоподателя властите не дават никакви мотиви, нито оценка на конкретни факти и доказателства, че той може да се укрие, да извърши ново престъпление или да възпрепятства разследването (вж. пар. 19, 21-23 и 25 по-горе). Ето защо изглежда, че властите са приложили погрешен подход, въз основа на който задържането под стража се налага и продължава автоматично, когато обвиненията са за тежко престъпление, без анализ на фактите *in concreto*, което пък прави настоящото оплакване подобно на твърденията по предишни дела срещу България, където са установени нарушения (вж., например, решенията по делата *Ilijkov*, цитирано по-горе, §§ 67-87 и *Shishkov*, цитирано по-горе, §§ 57-67).

37. Нещо повече, Правителството не навежда аргументи, които да оспорят горните констатации.

38. С оглед на горното, Съдът установява, че е налице нарушение на чл. 5 § 3 от Конвенцията поради факта, че властите не успяват да обосноват продължаващото задържане на жалбоподателя.

В. Оплакване по чл. 5 § 4 от Конвенцията

39. Жалбоподателят твърди по чл. 5 § 4 от Конвенцията, че националните съдилища не са разгледали всички фактори, относими към правомерността на неговото задържане. В допълнение, той твърди,

че молбите му за освобождаване са разглеждани в противоречие с изискването за произнасяне в кратък срок.

Чл. 5 § 4 от Конвенцията гласи:

“Всеки арестуван или лишен от свобода има право да обжалва законосъобразността на своето задържане в съда, който е задължен в кратък срок да се произнесе; в случай че задържането е неправомерно, съдът е длъжен да нареди незабавното освобождаване на задържаното лице.”

40. Жалбоподателят твърди също така, като се позовава на чл. 13 от Конвенцията, че не е имал на разположение ефективно правно средство за защита във връзка с оплакванията си за нарушения на Конвенцията. В решението си по допустимостта от 23 март 2006 г. Съдът намира, че това оплакване следва да се разгледа само в светлината на чл. 5 § 4 от Конвенцията, който е *lex specialis* спрямо по-общите изисквания на чл. 13 (вж., освен другите източници, решенията по делата *Nikolova*, цитирано по-горе, § 69 и *M.A. and M.M. v. France* (dec.), no. 39671/98, ECHR 1999-VIII).

41. Правителството не представя становище по допустимостта или по съществуването на това оплакване.

42. Жалбоподателят отбелязва, че, когато отхвърлят молбите му за освобождаване, националните съдилища се обосновават с обвинението за тежко престъпление, което му е повдигнато, и не разглеждат по никакъв начин дали спрямо него има “основателно подозрение”, нито пък неговата личност.

43. Съдът отбелязва от самото начало, че това оплакване е твърде подобно на оплакванията по други дела срещу България, по които са установени нарушения (вж. решенията по делата *Nikolova*, §§ 54-66 и *Ilijkov*, §§ 88-106, и двете цитирани по-горе).

44. По подобен начин Съдът намира, че по настоящото дело при разглеждането на жалбите срещу задържането на жалбоподателя националните съдилища се обосновават преди всичко с обвиненията в тежко престъпление, които са му повдигнати, за да продължат задържането му, и не навеждат конкретни факти или доказателства, че той може да се укрие, да извърши ново престъпление или да възпрепятства разследването (вж. пар. 19, 21-23 и 25 по-горе). Ето защо изглежда, че те се опират на законовите разпоредби, изискващи задължително задържане за тежки умишлени престъпления, и на практиката на Върховния съд, която изключва преглед на въпроса дали срещу задържания има “основателно подозрение”, както и на факти относно вероятността от бягство или извършване на ново престъпление (вж. пар. 26 по-горе).

45. Съответно, Съдът намира, че жалбоподателят е бил лишен от гаранциите по чл. 5 § 4 от Конвенцията заради ограничения обхват на съдебния контрол върху законосъобразността на задържането под стража.

Следователно, налице е нарушение на чл. 5 § 4 от Конвенцията в това отношение.

46. С оглед на горната констатация, Съдът не намира за нужно да разглежда дали съдебният контрол по жалбите на жалбоподателя е бил извършван в кратък срок (вж., *mutatis mutandis*, решенията по делата *Nikolova*, § 65, и *Ilijkov*, § 106, и двете цитирани по-горе).

II. ПРИЛОЖЕНИЕ НА ЧЛ. 41 ОТ КОНВЕНЦИЯТА

47. Чл. 41 от Конвенцията гласи:

„Ако Съдът установи, че е имало нарушение на Конвенцията или на протоколите към нея и ако вътрешното право на съответната Високодоговаряща страна допуска само частично обезщетение, Съдът, ако е необходимо, постановява предоставянето на справедливо обезщетение на потърпевшата страна.”

A. Вреди

48. Жалбоподателят претендира за 6000 евро обезщетение за твърдените нарушения на правата му по Конвенцията.

49. Правителството не представя становище върху претенциите на жалбоподателя за вреди.

50. Като има предвид конкретните обстоятелства по настоящото дело и установените нарушения (вж. пар. 32, 38 и 45 по-горе), практиката си по подобни дела и принципите на справедливостта, Съдът присъжда 1500 евро на това основание, плюс всякакви данъци, които биха могли да бъдат наложени.

Б. Разходи и разноски

51. Жалбоподателят претендира също за 3250 евро за 65 часа работа на неговия адвокат по делото пред Съда при часова ставка от 50 евро.

52. Правителството не представя становище върху претенциите на жалбоподателя за разходи и разноски.

53. Съдът подчертава, че според практиката му жалбоподателите имат право разходите и разноските им да бъдат възстановени само доколкото е доказано, че те са били действително направени, нужни и разумни като размер. По настоящото дело Съдът отбелязва, че жалбоподателят не представя споразумение за изплащане на адвокатски хонорар, нито пък одобрен отчет по време за работата, извършена по делото. Все пак, като има предвид всички относими фактори и факта, че на жалбоподателя са отпуснати 715 евро за правна помощ от Съвета на Европа, Съдът смята за разумно да присъди

сумата от 500 евро за разходи и разноси, плюс всякакви данъци, които биха могли да бъдат наложени.

В. Лихва за забава

54. Съдът счита за уместно лихвата за неизпълнение да бъде обвързана с пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процентни пункта.

ПО ТЕЗИ СЪОБРАЖЕНИЯ СЪДЪТ ЕДИНОДУШНО

1. *Приема*, че е налице нарушение на чл. 5 § 3 от Конвенцията поради факта, че жалбоподателят не е своевременно изправен пред съдия или пред длъжностно лице, упълномощено от закона да изпълнява съдебни функции;
2. *Приема*, че е налице нарушение на чл. 5 § 3 от Конвенцията поради факта, че властите не успяват да обосноват продължаващото задържане на жалбоподателя;
3. *Приема*, че е налице нарушение на чл. 5 § 4 от Конвенцията заради ограничения обхват и същество на съдебния контрол върху законосъобразността на задържането на жалбоподателя;
4. *Приема*,
 - (а) че държавата-ответник следва да плати на жалбоподателя, в рамките на три месеца, след като настоящото решение стане окончателно по смисъла на чл. 44 § 2 от Конвенцията, следните суми в български лева по обменния курс към деня на плащане:
 - (i) 1500 (хиляда и петстотин) евро обезщетение за неимуществени вреди;
 - (ii) 500 (петстотин) евро за разходи и разноси;
 - (iii) всякакви данъци, които биха могли да бъдат наложени на жалбоподателя върху горните суми;
 - (б) че от изтичането на упоменатия по-горе тримесечен срок до плащането се дължи проста лихва върху горепосочените суми в размер равен на пределната ставка по заеми на Европейската централна банка, към която се добавят три процентни пункта;

5. *Отхвърля* останалата част от претенцията на жалбоподателите за справедливо удовлетворение.

Изготвено на английски език и съобщено писмено на 10 януари 2008 г., в съответствие с член 77, §§ 2 и 3 от Правилника на Съда.

Клаудия Вестердик
Секретар

Пер Лоренцен
Председател